

нормами правочину. Як приклад конфлікту правових норм можна навести норму контракту та пряму норму закону про заборону займатись підприємницькою діяльністю для цілого ряду працівників за контрактом (державні службовці, правоохоронці, військові), але, згідно із ч.1 ст.27 такий правочин слід визнавати нікчемним.

Таким чином ми можемо зробити висновок про те, що задеклароване в ч.1. ст.26 ЦК України положення, яке передбачає, що усі фізичні особи є рівними у здатності мати цивільні права та обов'язки потребує переосмислення та відповідного корегування, оскільки не відповідає реальному стану речей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про громадські об'єднання // Верховна Рада України; Закон від 22.03.2012 р. № 4572-VI // Офіційний вісник України від 27.04.2012 р., № 30, стор. 26, стаття 1097

2. Про право власності на окремі види майна // Верховна Рада України; Постанова від 17.06.1992 р. № 2471-XII Відомості Верховної Ради України від 01.09.1992р., № 35, стаття 517

3. Про право власності на окремі види майна // Верховна Рада України; Постанова від 17.06.1992 р. № 2471-XII Відомості Верховної Ради України від 01.09.1992р., № 35, стаття 517

4. Про право власності на окремі види майна // Верховна Рада України; Постанова від 17.06.1992 р. № 2471-XII Відомості Верховної Ради України від 01.09.1992р., № 35, стаття 517

Труфанова Ю. В.

викладач кафедри цивільного права і процесу ЮФ ТНЕУ

ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ НАЙМУ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Світовій історії договір найму відомий з найдавніших часів. Договір найму згадувався ще у Законах XII таблиць. У даній пам'ятці давньоримського права під договором найму розуміли передачу в тимчасове користування рабів для виконання певних завдань, наприклад, для збору урожаю [7]. Близько двох десятків статей регулювали відносини найму земельних ділянок (полів), садів, жилого будинку, річкових суден, робочої худоби в Законах царя Хаммурапі (близько 1800 р. до н.е.) [5].

Щодо розвитку інститут найму на українських теренах, то його зародки слід шукати в першій державі, що утворилася на території сучасної України – Київській Русі. Основними правовим актами, які регулювали відносини найму у ті часи були Руська правда та Візантійський землеробський закон, який датується VII-VIII ст.

Візантійський землеробський закон регулював насамперед відносини, пов'язані з наймом земельних ділянок для їх використання у сільському господарстві.

Основним документом, яким регулювалися відносини найму на території, що перебувала під впливом Російської імперії, у дореволюційний період був Звід законів Російської Імперії. Зобов'язальне право регулювалося 10 томом

Зводу[1]. Відмітною рисою було те, що передати майно в найм міг не лише власник, а і будь-яка особа, якій належало право користування річчю. Таким чином, як зазначає Д.І. Мейер, наймач міг передати річ у sublocatio без відома наймодавця, якщо інше не зазначене у договорі, укладеному між наймачем та власником [3]. Загалом «майновий найм» як було прийнято називати найм у дореволюційній цивілістиці в своїх нарисах нагадував сучасний договір найму.

Г.Ф. Шершеневич визначив наступні підстави припинення договору майнового найму:

1) спливу строку, на який його було укладено. При цьому сторони могли продовжити дію договору найму шляхом мовчазної згоди. Зі спливом строку найму наймач повинен повернути об'єкт найму, якщо ж він продовжує користуватися річчю вважається, що він дав згоду на пролонгацію договору найму на тих же умовах, крім строку (традиційно вважалося, що договір пролонгується на невизначений строк);

2) загибель речі;

3) невиконання зобов'язань однією зі сторін. При цьому порушення умов договору має бути таким, що суперечить природі договору (наприклад, наймач не вносить плати за користування річчю або власник відмовляється підтримувати річ у стані, в якому вона знаходилася в момент укладення договору);

4) відчуження найманої речі.

Заслужують на дослідження норми Цивільного кодексу Східної Галиції 1797 року та Загального цивільного уложення Австрійської імперії 1811 року. Цивільний кодекс Східної Галиції або Галицький цивільний кодекс містив легальне визначення договору найму. Відповідно до п. 220 глави 7 частини III договір найму – це договір, за яким «набувається користування чужою неспоживчою річчю на визначений строк і за визначену плату, і ця річ використовується або сама по собі, без виконання будь-якої праці, або може бути корисною тільки з прикладанням праці і старань» [2]. Даний кодифікований акт визнавав право користування чужими речами самотійним об'єктом цивільних правовідносин (п. 219 глави 7 частини III). Предметом договору найму могли бути речі (рухомі та нерухомі), права і сервітути.

Кодифікований акт надавав право наймодавцю вимагати дострокового розірвання договору найму, якщо: 1) наймач своїми діями шкодить речі; 2) наймач затримує плату за користування річчю більш ніж за один період; 3) будівлі, передані в найм, підлягали повній відбудові. Водночас, ремонт чи поліпшення будівель не могли слугувати підставою розірвання договору без згоди наймача.

Наступним документом, який слід розглянути є проект Цивільного уложення, який був внесений на розгляд Державної Думи Російської Імперії 14 жовтня 1913 року. Даним проектом передбачалися підстави припинення договору як з ініціативи наймача, так і з ініціативи наймодавця. Такий підхід був витребуваний часом, оскільки поміщики після відміни кріпосного права все ще могли змінити в односторонньому порядку умови договору найму земельних ділянок.

Цивільний кодекс УРСР 1922 року[4] передбачав можливість судового захисту порушених прав наймача від усіх порушників, у тому числі від власника речі (ст. 170). Слід відзначити, що відповідно до ст. 168 наймач міг віддати усе або частину найманого майна у користування третім особам, залишаючись відповідальним перед наймодавцем, якщо інше прямо не впливало з договору (за винятком націоналізованого та муніципалізованого майна).

Наступним нормативно-правовим актом, який регулював відносини найму в УРСР, а згодом і в незалежній Україні був Цивільний кодекс УРСР 1963 року (набрав чинності 01.01.1964)[6].

На відміну від кодексу 1922 року ЦК УРСР 1963 року присвятив дві окремих статті (по одній для наймача і наймодавця) для врегулювання підстав припинення договору оренди з ініціативи кожної з сторін у судовому порядку.

Наймодавець міг вимагати розірвання договору у наступних випадках (ст. 269):

- 1) наймач користується майном не відповідно до договору чи призначення майна;
- 2) наймач навмисно або з необережності погіршує стан майна;
- 3) наймач не вніс плати протягом трьох місяців з дня закінчення строку платежу, а за договором побутового прокату – протягом одного місяця, якщо більш короткі строки не установлені типовим договором;
- 4) наймач не зробить капітального ремонту в тих випадках, коли за законом або за договором капітальний ремонт лежить на обов'язку наймача.

Порівнявши дані положення з нормами, закріпленими у статтях 782, 784 ЦК України можна відзначити, що невнесення плати за користування речі протягом 3 місяців підряд є підставою для відмови від договору, в той час як ЦК УРСР 1963 року даний юридичний факт розцінював як підставу для розірвання договору у виключно судовому порядку.

Що ж до припинення договору з ініціативи наймача, то тут слід відзначити наступне. Наймач міг відмовитися від строкового договору найму лише за умови, що наймодавець не передав йому обумовлену договором річ у встановлений строк. Що ж до безстрокового договору найму, то будь-яка зі сторін могла відмовитися від договору попередивши іншу у встановлений законом строк. ЦК УРСР 1963 року передбачав два випадки, коли договір найму вважався «безстроковим»: 1) якщо у договорі не вказаний строк найму (ст. 259), сюди ж слід віднести і випадок, коли сторони прямо обумовили, що договір укладено на невизначений строк, 2) при продовженні користування річчю за умови відсутності заперечень наймодавця – договір вважався поновленим на невизначений строк (ст. 260). У першому випадку про відмову від договору слід було попередити не менш ніж за 3 місяці до припинення договору, а у другому – не менш ніж за місяць.

Аналіз вищевказаних пам'яток права дозволяє зробити висновок про формування схожого до теперішнього правового регулювання відносин з найму ще в збірнику – «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 року.

Протягом історії розвитку інституту найму мовчазна пролонгація договору у випадку продовження користування майном та відсутності заперечень трансформувала договір у такий, що укладений на невизначений строк (ЦК УРСР 1963 року), строк необхідний для зміни речі (Цивільний кодекс Східної Галіції), чи строк, визначений законом або домовленістю сторін (Загальне цивільне уложення Австрійської імперії 1811 року). Сучасний ЦК України передбачає, що у результаті такої пролонгації договір вважається продовжений на строк, на який його було укладено.

Таким чином, проблема визначення правової природи прав наймача дісталася українському праву разом з тривалою історією розвитку інституту найму.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баканов Н.П., Войт С.С., Герценберг В. Э. Свод законов Российской империи. Девятая книга под редакцией и с примечаниями И. Д. Мордухай-

Болтовского. / Н. П. Балканов, С. С. Войт, В. Э. Герценберг. – М., 1912. – 583

2. Гражданский кодекс Восточный Галиции 1797 г.=Codex civilis pro Galicia Orientali anni MDCCXCVII/ Пер. с лат. А. Гужвы; Под ред. О. Кутателадзе, В. Зубаря. – М.: Статут; Одесса, 2013. – 536 с.
3. Мейер Д.И. Русское гражданское право. – С.-п.:, 1864. – 790 с. (С. 579)
4. Украинская ССР. Законы. Гражданский кодекс УССР.- Х., 1923.- 132 с.
5. Хачатуров Р. Л. Источники права. Вып. 1. / Р. Л. Хачатуров. – Тольятти : Акцент, 1996. – 512 с. (7-17)
6. Цивільний кодекс УРСР від 18.07.1963 № 1540-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1540-06/print1389893382010138>
7. Шлюндт Н.Ю. Изменение и расторжение договора аренды: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 [Текст] / Н. Ю. Шлюндт. – Краснодар, 2005.– 248 с. (С. 12)

Шахбазян К. С.

к.ю.н., с.н.с. Центру інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ ЄВРОПИ ЩОДО ВЗАЄМОДІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ТА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА - ЯК ОРІЄНТИР ДЛЯ УКРАЇНИ ПРИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Українська держава приєдналася до міжнародного процесу формування глобального інформаційного суспільства і перш за все, європейського інформаційного суспільства (ІС). Наша країна має всі перспективи для інтеграції в світовий інформаційний простір. Аналіз науково-практичних та правових джерел свідчить, що пріоритетним завданням інформаційної політики України є створення інформаційного суспільства, як запорука розвитку соціально-економічного життя населення і вирішення низки глобальних проблем сучасності. Перш за все, це стосується захисту прав людини в інформаційних мережах, а саме - прав Інтернет-користувачів.

Міжнародні ініціативи щодо захисту прав людини в Інтернет. Позиції Ради Європи, ОБСЄ, ICANN. Захист права на недоторканність особистого життя. Існує ряд рекомендацій Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), прийнятих ще в 1980 році, які стали першоосновою для створення Концептуальної моделі недоторканності приватного життя форуму АТЕС (форум Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва, Asia-Pacific Economic Cooperation), підготовленої її Координаційною групою з електронної комерції (Electronic Commerce Steering Group) [1] в 2004 р.

У 2013 р. висловивши стурбованість з приводу того, що стеження за електронним листуванням, його перехоплення або збір особистих даних можуть привести до серйозних порушень прав людини, Генеральна Асамблея ООН схвалила резолюцію «Право на недоторканність особистого життя в цифрову епоху» [2]: «Генеральна Асамблея підтверджує, що ті ж права, які людина має в офлайн - середовищі, повинні також захищатися і в онлайн-режимі, особливо право на недоторканність особистого життя».